

— Mă îndoiesc, Maiestatea Voastră, căci a trebuit să învăț din Biblia mea când am fost binecuvântată cu ea, iar ea mi-a fost smulsă de multe ori din mâini. A trebuit să mă lupt ca să o înțeleg. Însă bănuiesc că dumneavoastră vi s-a dat tuturor câte o Biblie și ați fost învățate de cei mai de seamă cărturari.

— Maiestatea Sa scrie propria ei carte, o întrerupe Nan cu lăudăroșenie. Regele i-a cerut să traducă rugăciunile din latină, pentru a le oferi poporului. Lucrează cu însuși regele. Studiază împreună cu marele cărturar Thomas Cranmer. Lucrează amândoi la o carte de rugăciuni în engleză.

— Deci e adevărat? vrea ea să afle de la mine. Vom auzi în biserici rugăciunile în engleză? Ni se va da voie să înțelegem ce a spus preotul în toți acești ani?

— Da.

— Domnul fie lăudat, zice ea scurt. Binecuvântată să fiți că faceți o asemenea lucrare.

— Regele e cel care îi oferă liturghia poporului său, spun eu. Și Thomas Cranmer e cel care o traduce. Eu doar am dat o mână de ajutor.

— Voi fi foarte bucuroasă să citesc rugăciunile, zice ea înflăcărată. Iar Dumnezeu se va bucura să le audă, căci El trebuie să audă rugăciunile tuturor oamenilor, indiferent în ce limbă ar vorbi ei, ba chiar și dacă sunt tăcuți.

Nu pot să nu fiu nedumerită.

— Crezi că Domnul, cel care ne-a dăruit Cuvântul, înțelege și fără cuvinte? Dincolo de cuvinte?

— Nu se poate să n-o facă, zice ea. El îmi înțelege gândurile chiar când răsar în mintea mea, înainte să le pun în cuvinte. Îmi înțelege rugăciunile încă de când ele nu sunt altceva decât o chemare nerostită către El, ca a unei găini ce îi răspunde cotcodăcind femeii care îngrijește orășăniile.

Se corectează imediat:

— Nici o vrabie nu cade din cuib fără să știe El. Nu se poate ca El să nu înțeleagă ce simte o vrabie, să nu știe ce vreau să spun când zic „cotcodac“. Nu se poate să nu înțeleagă parabole și povești simple, de vreme ce însuși Fiul Său vorbea în parabole și povești simple în ce limbă or fi vorbit acolo, la Betleem.

Zâmbesc, dar sunt impresionată. Nu m-am gândit la limba lui Dumnezeu ca la o limbă dinainte de cuvinte, o limbă vorbită în

inimă, și îmi place gândul că Dumnezeu ne înțelege rugăciunile de parcă am fi niște găini care cotcodăcesc și ciugulesc la picioarele Lui.

— Și ai ajuns la această înțelegere prin studiu personal? Ai primit învățătură acasă?

Anne Askew își îndreaptă spinarea, sprijinindu-se ușor cu o mână de masa mea și ținând capul sus. Îmi dau seama că asta e predica ei, despre vorbitul din inimă și din experiența ei personală, despre prezența Cuvântului lui Dumnezeu în viața ei.

— Am învățat carte laolaltă cu frații mei până când ei au plecat la universitate, începe ea. Am trăit într-o familie cu școală, dar nu învățată. În tinerețe tata l-a slujit pe soțul dumneavoastră, regele. Când aveam șaisprezece ani, m-a căsătorit cu un vecin, Thomas Kyme, cu care am avut doi copii înainte ca el să mă numească eretică și să mă azvârle afară din casă pentru că citeam Biblia pe care regele Henric, în înțelepciunea lui, a dăruit-o întregului popor englez.

— Acum e doar pentru nobili și doamne din familiile nobile, o previne Nan, aruncând o privire spre ușa închisă. Nu pentru femei ca tine.

— În biserica noastră a fost pusă undeva în fund, ca să poată merge să o citească bărbații cei mai sărmani și femeile cele mai umile – asta dacă știi să citească, o corectează uluitoarea tânără. Ni s-a spus că era acolo pentru ca s-o citească oamenii și că regele o dăruise poporului său. Or fi luat-o ei înapoi, însă noi ne aducem aminte că regele a dăruit-o poporului englez – întregului popor englez –, ca să o citim cu toții. Lorzii au luat-o înapoi, prinții bisericii, care se cred atât de importanți, ne-au luat-o înapoi, însă regele nouă ne-a dăruit-o, Dumnezeu să-l binecuvânteze.

— Unde te-ai dus? o întreb. Adică atunci când soțul tău te-a alungat de acasă.

— M-am dus la Lincoln, răspunde ea cu un zâmbet. M-am așezat în fundul măreței catedrale, am luat o Biblie în mâini și am citit din ea în văzul enoriașilor și al pelerinilor pe care îi prinsese noaptea pe drum și care intrau pe uși, sărutau pardoseala și se târau pe coate și genunchi. Sărmane suflete, zornăiau toți de la medalioanele de pelerinaj pe care și le prinseseră pe haine, dar credeau că e o erezie ca o femeie să citească din Cuvântul Domnului

într-o biserică. Închipuți-vă numai! Să crezi că e o erezie ca o credincioasă să citească Biblia în biserică! Le-am citit cu glas tare tuturor celor care veneau și plecau din clădirea aia impunătoare, cumpărând și vânzând indulgențe, făcând negoț cu medalioane de pelerinaj și cu moaște, le-am citit tuturor neghiobililor și negustorilor de mărunțișuri. Am citit Biblia pentru a-i învăța că singura cale prin care pot ajunge la Dumnezeu nu e cea a bucățelelor de piatră și de os, a sticlulelor cu apă sfințită și a rugăciunilor scrise de-a-ndoaselea pe hârtiuțe prinse de haină. Nu e nici cea a inelurilor sfinte sau a sărutatului picioarelor unei statui. Le-am arătat că singura cale prin care pot ajunge la Dumnezeu este prin Cuvântul Lui sfânt, prin adevăratele Lui vorbe sfinte.

— Ești o femeie curajoasă, remarc eu.

— Nu, sunt o femeie simplă, mă corectează ea, zâmbindu-mi. Când înțeleg ceva adevărat, îmi merge la inimă. Și asta am înțeles eu: că trebuie să citim și să cunoaștem Cuvântul lui Dumnezeu. Asta ne va duce în rai – asta și nimic altceva. Toate celelalte – amenințarea cu purgatoriul, promisiunea iertării în schimbul unei plăți, statuile care sângerează și tablourile din care picură lapte –, toate sunt născociri ale unei biserici care s-a îndepărtat de Cuvântul lui Dumnezeu. E datoria mea și a celor cărora le pasă de adevăr să ne ținem de Cuvântul lui Dumnezeu și să ne întoarcem față de la mascaradă. Biserica nu mai organizează mistere o dată pe an, le pune în scenă zilnic cât e anul de lung. Totul e numai costumație, spectacol și prefăcătorie. Însă Biblia este adevărul și nu există nimic altceva în afară de Biblie.

O aprob dând din cap. Vorbește simplu, dar are întru totul dreptate.

— Așa că în cele din urmă am venit la Londra și am vorbit în fața oamenilor de seamă din acest oraș. M-a ajutat fratele meu, iar sora mea e doamna Jane Saint Paul, al cărei soț o slujește pe ducesă.

Face o reverență către Catherine Brandon, care răspunde cu o înclinare din cap.

— Am găsit un loc sigur, o casă cu niște rude curate la suflet, care gândesc ca mine. I-am ascultat pe predicatori și am stat de vorbă cu mulți oameni învățați, mult mai învățați decât mine. Și un om bun, John Lascelles, un predicator pe care cred că Maiestatea

Voastră îl cunoaște, m-a dus să cunosc alți oameni cumsecade și să vorbesc cu ei.

O răsuflare abia simțită a lui Nan îmi dă de înțeles că știe acest nume. Îi arunc o privire.

— A fost martor împotriva reginei Katherine, zice ea.

— Am întâlnit și câțiva oameni de la curtea dumneavoastră, continuă Anne, privind în jur și zâmbind. Pe *lady* Denny și pe *lady* Hertford. Mai sunt și alții care îi ascultă pe predicatori și cred în reforma bisericii.

Respiră adânc, apoi zice:

— După care m-am dus la biserică pentru divorț.

Nan scoate un mic țipăt de uimire și exclamă:

— Cum? Cum ai putut să faci așa ceva?

— M-am dus la biserică și am spus că, de vreme ce soțul meu e credincios după vechile obiceiuri, iar eu sunt după cele noi, jurămintele noastre de cununie n-au însemnat același lucru. Nu ne-am dăruit unul altuia întru aceeași biserică, căci Dumnezeu adevărat nu poate să aibă nimic de-a face cu jurămintele pe care m-au silit să le rostesc într-o limbă pe care nu o înțelegem, așadar căsătoria noastră ar trebui desfăcută.

— Doamnă Anne, o femeie nu poate cere dezlegarea căsătoriei după cum i-e voia, protestează Catherine.

Eu și Nan schimbăm o privire. Soția fratelui nostru a fugit de la el și lui i s-a acordat divorțul, ca un dar din partea regelui. Regele e capul bisericii, el dăruiește căsătoria și divorțul și nu stă în puterea unei femei să le facă singură.

— De ce n-ar rupe căsnicia o femeie? Dacă poate să o facă, sigur poate să o și desfacă, răspunde Anne Askew. Ce s-a legat poate fi dezlegat. Regele însuși...

— Nu vorbim de rege aici, zice Nan repede.

— Legea nu recunoaște o femeie decât atunci când e singură pe lume, spune hotărâtă Anne Askew. În această lume numai o femeie fără tată sau soț are drepturi legale. Asta e nedrept în sine. Dar gândiți-vă așa: eu sunt o femeie singură, o *feme sole*. Tata a murit și eu îmi reneg soțul. Legea trebuie să mă trateze ca pe o făptură adultă cu drepturi egale, așa cum sunt în fața lui Dumnezeu. Voi merge în rai, căci am citit și am primit Cuvântul lui Dumnezeu. Cer dreptate din partea legii, căci am citit și am primit cuvântul legii.

Nan schimbă cu mine o privire fugară, îngrijorată, și zice:

— Nu știu cum e cu dreptatea și nedreptatea, dar știu că asta nu-i o discuție potrivită pentru slujitorii unei regine.

Aruncă o privire spre prințesa Elizabeth, care ascultă atentă, și adaugă:

— Nici pentru urechile tinerilor.

Clatin din cap. Sunt căsătorită cu un bărbat care își anulează singur căsătoriile. E divorțat atunci când zice el că e divorțat. Anne Askew lasă să se înțelege că o femeie ar putea pretinde la fel de multă putere ca regele.

— Mai bine ai vorbi despre credința ta, îi poruncesc. Am tradus psalmul 145, „Toate lucrurile să fie sub stăpânirea și îndrumarea Ta“. Vorbește-ne despre asta.

Ea lasă o clipă capul în jos, ca pentru a-și aduna gândurile, și apoi vorbește simplu și convingător. Aud în glasul ei vibrația credinței depline și văd pe chipul ei strălucirea nevinovăției.

Rămâne cu noi toată dimineața și o trimite acasă cu o punguță de monede și cu invitația de a se întoarce. Sunt fermecată de ea, sunt inspirată de această femeie care zice că poate hotărî singură unde să locuiască, care poate să aleagă sau să respingă un soț, care știe că Dumnezeu îi iartă păcatele deoarece i le mărturisește Lui – nu unui preot –, care îi vorbește direct Lui. Cred că e prima femeie pe care am întâlnit-o vreodată și care m-a făcut să simt cu tărie că își făurește propria viață, că merge pe propriul drum, că are grijă de ea însăși. E o femeie care n-a fost îmblânzită, nu s-a învoit să fie cum vor alții. Nu s-a lăsat supusă, n-a acceptat să facă ce se aștepta de la ea.

Portretistul vine să termine schițele celor două prințese. Mie mi se pare că prințesa Mary stă mai dreaptă și mai mândră decât de obicei, de parcă ar ști că asta s-ar putea să fie înfățișarea sub care va fi cunoscută ca prințesă engleză, de parcă acesta ar fi ultimul ei portret înainte de a fi trimisă de acasă. Poate crede că portretul va fi copiat și trimis posibililor ei soți.

Mă duc lângă ea ca să îi îndrept un pic trena, pentru a lăsa să se vadă brocartul splendid, și îi șoptesc la ureche:

— Nu pozezi pentru o icoană, să știi. Poți să zâmbești.

Sunt răsplătită cu chicotitul ei scurt.

— Știu, zice ea. Doar că oamenii vor vedea acest portret ani de-a rândul, poate chiar sute de ani.

Prințesa Elizabeth, care înflorește sub căutătura pictorului, e la fel de rozalie ca interiorul unei scoici micuțe. A petrecut atât de mult timp ascunsă vederii, încât adoră privirile masculine.

Stau și le privesc pe cele două fete, care stau depărtate, dar cu fețele întoarse ușor una spre alta. Pictorul le desenează chipurile și își notează amănunțit culorile rochiilor. Toate acestea vor fi transferate apoi pe pânza cea mare, așa cum face o *tisserand*¹ care țese florile pe o tapiserie după imaginile pe care le-a desenat în grădină.

Apoi pictorul se întoarce spre mine:

— Maiestatea Voastră?

— Nu am pe mine rochia care trebuie, protestez eu.

— Astăzi vreau să vă schițez doar chipul. Și ținuta. Sunteți amabilă să vă așezați în poziția în care veți șede? Poate reușiți să vă închipuiți că regele se află în dreapta dumneavoastră. Vreți să înclinați capul spre el? Doar că trebuie să vă uitați drept la mine.

Mă așez cum îmi cere, dar nu pot să mă aplec spre spațiul unde va sta regele. Pictorul de Vent e foarte exigent. Îmi înclină cu blândețe capul când încolo, când înapoi, până când Mary ocupă răzând locul unde ar urma să șadă tatăl ei, iar eu mă pun lângă ea și înclin ușor capul, ca și cum aș asculta.

— Minunat, da! zice de Vent. Însă e prea searbăd. Noile mode... Îmi permiteți, Maiestatea Voastră?

Vine mai aproape și îmi întoarce un pic scaunul spre locul unde va sta regele.

— Și vreți să lăsați să vi se îndrepte privirea în partea asta? Așa, arată el spre fereastră.

Se dă înapoi și se uită la mine. Privesc în direcția pe care mi-o arată, iar în fața ochilor mei, dincolo de fereastră, o mierlă se așază pe creanga unui copac și deschide ciocul ei galben, scoțând un tril. Asta mă trimite imediat cu gândul la primăvara aceea când am alergat prin palat până la apartamentul lui Thomas și,

1. Țesătoare (fr.).